

Katrai paaudzei Latvija jāaiizstāv

Gada garumā ir datumi, kad pieskaramies vēsturei. Lai atgādinātu, dziļāk izprastu kādu notikumu, tā atspulgu šodienā un rīt dienā. Barikāžu laiks - no 1991. gada 13. līdz 27. janvārim - ir dzīvā vēsture.

To dalībnieki stāsta savas tā laika izjūtas, uzsverot, ka, "ja būtu jāiet, ietu atkal. Brīva valsts ir jāizcīnā un jāaiizstāv. Latvija ir sirdi." Barikāžu laiks ir spilgts apliecinājums tam, cik augstu cenu tauta ir gatava maksāt par savas valsts brīvību.

"Šis notikums lauza pasaules vēsturi. Būtiski, ka tieši Rīgā bija barikādes, kas bija visvairāk pārkrievotā, militarizētā galvaspilsēta Baltijas valstīs. Ja mēs toreiz

nebūtu izturējuši, nebūtu visi atguvuši brīvību. Toreiz janvārī pasaules sabiedriskā doma spieda uz politiķiem, lai Baltiju atbalstītu pavisam tiešā veidā. Janvāri vajag atcerēties, jo tas ir viens no Latvijas pašapziņu veidojošiem stūrakmeņiem. Tas bija izšķirošais posms, kad pavērās visi ceļi arī mūsu atbalstam no starptautiskās sabiedrības," teicis Atmosdas laika līderis Dainis Ivāns.

Šodien ne reizi vien izskan, ka brīva valsts mums ir uzdāvināta, ka nemākam būt saimnieki. Vērtējot savu sociālekonomisko situāciju dzīves sarežģītību brīžos, vai kad pašam kas neizdodas, bieži vien tiek vainota valsts. "Tas svarīgākais, ko Latvijas pilsoņiem jāielāgo, jādomā ar savu galvu, jāsaprot, ka nedrīkst visā vainot valsti, valdību, jo mēs paši esam valsts un paši nedrīkstam pieļaut savu interešu pārkāpšanu, pašiem jābūt valstiski aktīviem un modriem," tā D. Ivāns. Tie nav tikai vārdi, šai pārlicēbai jābūt katru ikdienas vērtību skalā.

"Ticība padara cilvēku drosmīgu un liek noticēt uzvarai arī tad, ja prāts saka, ka tas nav iespē-

■TIKŠANĀS PIE UGUNSKURA. Stalbes centrā par Barikāžu laiku runāja dažādas paaudzes.

Foto: NO ALBUMA

jams. Toreiz mēs uzvarējām un spērām platu soli pretim Latvijas neatkarībai," uzsvēris iekšlietu ministrs Māris Kučinskis.

Barikāžu laiks ir dzīvi atmi-

ņas. Vecvecāki un vecāki tās stāsta bērniem un mazbērniem. Par barikādēm māca skolā, lai nākamās paaudzes zinātu, ka ir jāuzdrošinās, jātic savai valstij un jā-

būt gatavam to aizstāvēt.

"Reizēm, iedomājoties barikādes, saspringstu no uzdrīkstēšanās toreiz. Cilvēki nāca kailām rokām, sargāja brīvību un demokrātiju. Mūsdienai cilvēkiem ir jāiet un jāsaprot, ka ikvienai paaudzei ir jāizšķiras no jauna, vai vēlamies dzīvot brīvā, demokrātiskā valstī. Barikādēs cilvēki zaudēja bailes, kļuva drosmīgi. No tā nobijās ienaidnieks," atgādina D. Ivāns.

Šogad barikāžu laika pārdomas, atmiņas sasauca ar karu Ukrainā. Apstākļi un ienaidnieks ir viens un tas pats. Labāk izprotam, gūstam atbildes mirkļa šaubām, kāda ir labāka dzīve. Kādā tikšanās reizē barikāžu dalībnieks, izdzirdot K. Skujenieka dzejas rindas "Es nāku no mazas tautas, kura māc art un sēt", uzsvēra, ka dzejniekam vajadzējis rakstīt: "Es nāku no mazas, bet stipras un varenas tautas." Šī pārlicēba ceļ mūsu pašapziņu, vairo lepnumu par Latviju un katru, kurš piederīgs mūsu valstij. □

Liecības krājas

Liecības par vēstures notikumiem glabājas muzejos. Nākamās paaudzes varēs meklēt atbildes, izzināt, kā viņu vectēvi aizstāvēja Latviju. Dzērbeniešu atmiņas vāc vēstures interešu kopas "Serben" dalībnieki.

"Tieši pirms barikāžu laika atceres dienas domnīcā runājām, ka par dzērbeniešiem barikāžu dalībniekiem nav savākts daudz informācijas. Tie, kuri bija uz barikādēm, ir apzināti. Ir pierakstītas vairāku atmiņas. Ir arī muzejam nodotas lietas, kas saistās ar barikādēm," stāsta kopas vadītāja Māriete Šķēle un piebilst, ka cilvēki dzīvo šodienai un negrib dalīties atmiņās. Tādu nav daudz, bet ir. Ir tādi, kuri paši uzrakstījuši atmiņas.

Katru gadu janvārī Dzērbenē deg ugunskurs, pie tā satiekas barikāžu dalībnieki, sarunās atdzīvojas notikumi, pārdzīvotais.

"Katrā ziņā darāmā vēl ļoti daudz. Ikdienā šķiet, ka jaunākā vēsture vēl var pagaidīt, jo jāsteidz apzināt senāku. Taču to, ko varam pierakstīt šodien no mūsu pašu cilvēkiem, pēc gadiem būs jāmeklē presē un arhīvos," atgādina M. Šķēle.

Muzejā veidojas stāsts par dzērbeniešu līdzdalību barikādēs. Nākamajai paaudzei jāzina iepriekšējo piedzīvotais, mērķi un cerības. Arī skolotāji, stāstot par barikādēm, izmanto materiālus no muzeja.

"Skolā katru gadu tiek runāts par šo laiku Latvijas vēsturē. Interesanti ir, piemēram, skolēnu zīmējumi, kuros viņi ataino, kā izpratuši barikāžu laika notikumus. Bērniem jāskaidro, cik nozīmīga Latvijai bija Atmosda, kāpēc bija barikādes, kāpēc tauta uz tām devās, nebaidījās, cik svarīgi ir, ka mums ir sava valsts," saka M. Šķēle.

Pagasta vēsturi tagad papildina materiāli par to, kā pagastā ienāca karš Ukrainā, jo te apmetušies bēgļi. "Notikumi Ukrainā ne ti-

kai jaunajai paaudzei vien ļauj labāk izprast, kāpēc stāvējam uz barikādēm, kas ir valsts, ka tā jāaiizstāv," teic M. Šķēle un uzsver, ka "Serben" domabiedri ir apņēmušies vākt dzērbeniešu atmiņas par barikāžu laiku.

Cēsu muzeja krājumā ar šķirkli "Barikāžu laiks" ir 88 krājuma vienības. "Lielākoties tās ir fotogrāfijas. Pirmā muzejā nonākuši 1993. gadā, bet visvairāk no 1994. līdz 1996. gadam. Vēl ir atmiņu pieraksti. Atmiņas nav tikai par barikādēm, par Atmosdu, Tautas frontes laiku, Baltijas ceļu. Tie ir notikumi, kas seko citam, un cilvēki bija tajos iesaistīti," stāsta muzeja galvenā krājuma glabātāja Dace Tabūne un uzsver, ka ir nepieciešama digitalizācija, lai ērtāk atrastu par konkrētu cilvēku līdzdalību barikādēs. Muzeja krājums aizvien papildinās ar barikāžu laika liecībām, un katru ir vērtība nākamajām paaudzēm.

"Atmiņas ir ļoti līdzīgas, tāpat sajūtas. Vai jaunā paaudze saprot? Tie skolēni, jaunieši, kuri atnāk uz muzeju, zina vairāk, viņus tas jau interesē. Kā ir citiem, grūti teikt. Skolās barikāžu tēmai tiek pievērsta uzmanība. Ne visās ģimenēs par to stāsta, bet ir svarīgi tieši šie stāsti," pārdomās dalās D. Tabūne.

Mācībstunda muzejā

Katru janvārī Cēsu muzejs skolām piedāvā kādu tēmu, lai skolēni izprastu barikāžu laiku, to nozīmīgu valsts vēsturē. Šogad sadarbībā ar 1991. gada barikāžu muzeju skolēniem bija iespēja apmeklēt muzejpedagoģisko nodarbību "Civilā aizsardzība barikāžu laikā un tagad". Tajā piedalījās 79 Cēsu un Liepas skolu dažādu klašu audzēkņi.

"Kolēģi piedalījās ar savu programmu, Barikāžu muzeja direktors, barikāžu dalībnieks Renārs Zaļais pie ugunskura dalījās atmiņās un atbildēja uz jautājumiem. Tie bija visdažādākie: vai barikādēs šāva, kas bija šāvēji, vai bija bail, vai šāviena ievainojums sāpēja un vai raudājāt; kā barikāžu sargātāji īsināja laiku, kā cilvēki sazinājās, ja nebija vienkāršu. Skolēni bija ļoti ieinteresēti," stāsta muzejpedagoģe Evita Muceniece un uzsver, ka arī skolēni dalījās savu ģimeņu stāstos par barikāžu laiku. Tā, piemēram, kāda jaunieša omītei dzimšanas dienas svinēšana iekritusi tieši barikāžu notikumu laikā. Par ģimenes tradīciju kļuvis svētku galds ar viesu gatavotām un vestām sviestmaizēm – kā spilgtu 1991. gada janvāra notikumu liecinieku. Bērni stāstīja, kur vecvecāki Rīgā stāvējuši, kā jutušies. Viņi lepojās, ka kādam ir barikāžu dalībnieku piemiņas zīme.

Arī uz tikšanos muzejā līdzīgi jāņem sviestmaizes, lai tā bērniem stāstītu par cilvēku savstarpēju dalīšanos, atbalstu tiem, kuri sargāja Latviju, jo sviestmaizes gatavoja visā Latvijā un veda uz Rīgu barikāžu aizstāvjiem.

"Vecāki stāsta, ko viņi kā bērni atceras, kad viņu vecāki bija barikādēs, ko mājās runāja. Dažādu paaudžu sarunas par barikādēm, Latvijas nosargāšanu ikvienam bērnam, jauniešiem ir svarīgas. Arī skolotāji pirms pasākuma ir izrunājuši tā laika notikumus," pastāsta E. Muceniece.

Muzejpedagoģe vērtē, ka bērni izprot barikāžu laika nozīmību Latvijas vēsturē. "Jautājot, kādu viņi gribētu redzēt Latviju, uzreiz saka – brīvu un neatkarīgu, lai varētu dzīvot savā zemē. Un daudzi uzsvēra – lai nebūtu kara. Ukrainas notikumi daudz mainījuši lietu un notikumu izpratnē," teic E. Muceniece. Nodarbība muzejā nebija saruna tikai par vēstures notikumiem, skolēniem tika stāstīts, kā rīkoties dažādās krīzes situācijās un kas liekams ārkārtas gadījumā somā.

Katru gadu muzejs cenšas parādīt barikādes no kāda cita redzesleņķa. Bet muzeja apmeklētāju centrā apskatāma izstāde par barikāžu laiku.

Saprast, kas man ir valsts

Stalbes pamatskolā barikāžu atceres nedēļa aizvadīta sarunās, stāstot, skaidrojot Latvijas šodienai būtiskos notikumus.

"Skolotāji ar skolēniem runāja ne tikai audzināšanas stundās. Katru gadu jādomā, kā stāstīt, jo notikumi attālinās. Pērn bija tikšanās ar novadnieku Jāni Rukšānu. Skolēni skatās filmas par barikāžu laiku. Skolā ir stends Latvijas kontūras formā. Skolēniem bija jāizgatavo cimdīņš, jāizkrāso un jāraksta sava motivācija, kāpēc aizstāvēt Latviju. Kāds to izteicis ar tautasdziesmu, daudzi uzrakstījuši – es mīlu Latviju, tā ir mana Latvija. Skolēni piestāj, lasa citu domas," stāsta direktore Jolanta Dzene.

Viņa un skolotāja Inese Kozlovska ir barikāžu dalībnieces. Viņu stāstījums skolēniem ļoti interesē. "Mācījos 12. klasē un pati aizbraucu uz Rīgu. Tētis bija tur, arī es gribēju būt klāt. Skolēniem stāstu par sajūtām, par to, ka nevarēju nebaupt, cik tas bija svarīgi man un citiem," atklāj J. Dzene un atzīst, ka karš Ukrainā daudziem ir mainījis domas par to, ko nozīmē sava valsts. "Ģimenēs par to tiek runāts par maz," bilst pamatskolas direktore.

Par to ir jāstāsta

Barikāžu atceres pasākumā satikās līgatnieši, bija atbraukuši arī novadnieki. Sarunās katrs dalījās atmiņās, vērtēja tā laika un šodienas notikumus Latvijā, arī pārrunāja to, kā paši saviem bērniem un mazbērniem stāsta par pašu piedzīvoto. Vīri atzina, ka par barikāžu laiku jaunajai paaudzei jāstāsta. Viņi atcerējās, ka

pašu skolas laikā kara veterāni kavējās atmiņās un viņi ieklausījās vien konkrētu situāciju stāstos, nevis garos, vispārējos stāstījumos.

Andris Bērniņš pastāsta, ka viņam ir albums par nedēļu uz barikādēm. Tolaik piefotografējis četras filmiņas. Tās iedevis arī Siguldas skolai, lai izgatavo fotogrāfijas. Tolaik viņš strādāja Siguldā un bija kopā ar siguldiešiem. "Kad ir kādas viesības, vecākie mazbērni bieži saka: "Vecēt, izstāsti par savu dzīvi. Un klausās. Tagad, kad pieminam barikādes, sarunas aizvērās par Ukrainu," pastāsta A. Bērniņš.

Alfrēds Birkenfelds arī rāda fotogrāfijas un uzsver, ka tajās redzams labi parāda to laiku, cilvēkus. "Vai jauno paaudzi interesē tas, ko piedzīvojām mēs? Tas atkarīgs no mums. Ir jāstāsta, tad ieinteresēs. Kad zinās, sapratīs, kāpēc bijām uz barikādēm," pārdomās dalās A. Birkenfelds.

Taureniete Dailona Vinovska uzsver: "Ir daudz jāstāsta. Tagad dēls prasa par vecotēvu, kurš karu beidza Kurzemes katlā. Ko varu pastāstīt, zinu tikai faktu, viņš par to nerunāja. Tas bija tāds laiks. Mums mazbērniem ir jāstāsta, lai viņi lepojas ar vecvecākiem, kuri bija uz barikādēm, aizstāvēja Latviju. Kāpēc to darīja, cik tas bija svarīgi mums un ko tas nozīmē viņiem. Tas ir stāsts par pašapziņu un Latvijas mīlestību, par vēlēšanos dzīvot brīvā valstī," saka D. Vinovska.

Barikāžu dalībnieki uzsver, ka arī no viņiem atkarīgi, kāda būs Latvijas nākotnē, kādu to veidos nākamās paaudzes. □

Lappusi sagatavoja SARMĪTE FELDMANE

Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem

MAF Mediju atbalsta fonds

Mediju atbalsta fonda ieguldījums no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem. Par saturu atbild projekta īstenotājs izdevniecība SIA "Cēsu Druva".